

Drvo je toliko često prisutno u našoj svakodnevici da njegove dragocjenosti postanemo svjesni tek kada se suočimo s njegovom masovnom ili brutalnom devastacijom. Iako je uobičajeno reći kako je pas čovjekov najbolji prijatelj, ja sam, ipak, skloniji mišljenju kako to važno mjesto pripada drvetu. U svim civilizacijama. Drvo je, naime, također, živo biće (treba li reći i najveće), ono se rađa, raste i umire... ono pamti... ono osjeća... Tibetanski će svećenik i liječnik svakom, i zdravom i bolesnom, nenametljivo savjetovati: Prošetaj do šume, izaberi stablo i zagri ga...

EL ROBLE DE ESLAVONIA

Početkom 20. st. cvjetala je trgovina s Francuskom, kamo smo preko Bakra i Sušaka izvozili velike količine hrastovih dužica. Nekako u isto vrijeme, pristigla je u Argentinu i Čile naša iseljenička zajednica naveliko hvaleći graditeljska i estetska svojstva slavonskoga hrasta.

Ubrzo se u južnoameričke predsjedničke palače, katedrale i najprestižnije hotele počeo ugrađivati slavonski hrast - El roble de Eslavonia, čiji se naziv i danas rabi kao sinonim za svaki hrast iznimno visoke kvalitete. Možda zvuči bizarno kako njihovi najpoznatiji restorani i hoteli u svojim promo-materijalima navode kako je na prozorima venecijansko staklo, a na podovima slavonski hrast, međutim, činjenica je kako je u prvoj polovini 20. st. bilo nezamislivo graditi luksuzne vile u francuskom stilu bez stolarije od našega hrasta. A tek bačve! Tvrtka Garbelloto iz okolice Venecije od 1775. godine proizvodi bačve od slavonskoga hrasta i to s ponosom ističe, baš kao i Brajda, argentinski proizvođač ekskluzivnih barrique bačvi. Zapravo, gotovo ničega ne bi bilo da nije drveta: kotač, plug, papir, zrakoplov, igračke, sanjke, kuće, violina, gitara, klavir... Rekao bi moj prijatelj kako drveno doba traje vječno – otkako je svijeta i čovjeka.

A, da je i našim precima drvo bilo dragocjeno, svjedoči i jedan od najstarijih pisanih izvora hrvatskoga prava "Statut lige kotara ninskog", iz 1103. godine, u kojemu stoji odredba: "Koi pokrade drva ali koe ostalo drvje, kakvo me drago budi, budi kaštigan L. 30 i čoviku da vrati štetu i tradbu."

Nema što, drvo je, doista, prvo.

Otkako je prije 42 godine senator Gaylord Nelson pokrenuo 20-ak milijuna Amerikanaca na prosvjed protiv masovnoga uništavanja okoliša i Zemljinih resursa, obilježavanje Dana planeta Zemlje proširilo se na preko 150 država diljem svijeta, među kojima je, naravno, i Hrvatska. U ovogodišnjoj kampanji čišćenja divljih deponija pod međunarodnim geslom Mobilize the Earth (Pokrenimo Zemlju), veliki su obol dale i Hrvatske šume d.o.o. sudjelovanjem svih svojih 16 Uprava šuma od Dalmacije do Slavonije. Vi ste se, gospođo Vekić, kao Bjelovarčanka i kao nova članica Uprave Hrvatskih šuma, angažirali na čišćenju bjelovarske šume Bedenik.

U toj globalnoj akciji pod hrvatskim sloganom "Zelena čistka – Jedan dan za čisti okoliš" Hrvatske šume su dale golem doprinos. U suradnji s Hrvatskim lovačkim savezom, Hrvatskim šumarskim društvom i Hrvatskim planinarskim savezom organizirali smo 830 volontera koji su sakupili više od 1800 tona otpada, koji smo djelomično uspjeli i reciklirati, te sanirali više od 30 divljih deponija. Rezultati su fantastični iako smo svjesni činjenice kako će zbog nemara pojedinaca, sanirani deponiji uskoro opet biti puni otpada. Iznenadila me je količina smeća po šumama i poljskim putovima jer znam da je i u prigradskim i u seoskim naseljima već nekoliko godina organiziran odvoz smeća. Ovo je, nažalost, hrvatska stvarnost i Hrvatske šume ulažu veliki trud kako bismo utjecali na svijest građana. Posebno smo orijentirani na najmlađe, jer smatramo da tu možemo napraviti najviše, stoga organiziramo brojne edukacijske radionice i škole u prirodi baš u svrhu podizanja ekološke svijesti. Ne smijemo zaboraviti staru indijansku poslovicu: "Ne nasljeđujemo Zemlju od naših predaka, posuđujemo ju od naše djece."

Uz novoga predsjednika Uprave, mr. sc. Ivana Pavelića, dipl. inž. matematike i magistra informatičkih znanosti, te g. Ivana Ištoka, dipl. inž. šumarstva, od 27. siječnja o. g. nova ste članica Uprave Hrvatskih šuma d.o.o. zadužena za ljudske resurse, pravnu službu, informatiku i razvoj. Taj novi odnos snaga (2:1 za informatiku), poprilično je iznenadio šumarsku struku, ali i medije. Počelo se otvoreno insinuirati o prikrivenoj namjeri privatizacije nacionalnoga blaga, što je g. Pavelić glatko opovrgnuo, a nedavno je uslijedilo novo medijsko blaćenje Hrvatskih šuma "temeljeno" na nevjerovatnim podacima.

ZIVOTOPIS

mr. sc. Marija Vekić, članica Uprave Hrvatskih šuma d.o.o.
Rođena je u Bjelovaru gdje i danas živi. Majka punoljetna
kćeri i sina.
Diplomirala na Fakultetu organizacije i informatike u
Varaždinu, smer Prosještivanje informacijskih sustava
2008. obranila je znanstveni magistrski rad iz područja
upravljanja poslovnim procesima na Ekonomskom fakultetu
Zagreb.
U šumarstvu zaposlena od 1. rujna 1980. godine (ŠG
"Mojca Birza" - Bjelovar, kasnije USP Bjelovar).
Radila na različitim poslovima u računovodstvenom odjelu,
a nakon osnivanja informatičkog odjela na poslovima pro-
gramiranja i organiziranja obrade podataka.
Od 1996. godine zaposlena je u Direkciji Hrvatskih šuma
d.o.o. na poslovima analize, projektiranja informatičkih
sustava (IS) i programiranja.
Članica Hrvatskoga šumarskoga društva, ogranak Bjelovar
od 1994. godine.

Priče o koncesiji i, čak, prodaji šuma otpočetka su bile neutemeljene. Nitko se ne može bolje brinuti o šumama od hrvatskih šumara koji već stoljećima vrijedno rade na njihovu opstanku. U prilog toj tvrdnji navest ću činjenicu kako tradiciju organiziranoga gospodarenja šumama u Hrvatskoj bilježimo od 1765. godine kada su osnovane prve šumarije, dakle, skoro 250 godina, kao i to da su naše šume među najočuvanijim u Europi - 48% ukupne kopnene površine RH čine šume i šumsko zemljište, što bi trebalo dovoljno govoriti o trudu i zaslugama hrvatskih šumara. U sadašnjoj tročlanoj Upravi jedan je član magistrirao na području poslovnoga odlučivanja, drugi na području upravljanja poslovnim procesima, dok je treći - šumar, koji je sudjelovao u izradi Nacionalne strategije šumarstva. Takva struktura Uprave jako dobro "pokriva" osnovne funkcije menadžmeta - organizaciju posla, upravljanje i odlučivanje.

GOSPODARE POVRŠINOM OD PREKO 2 MILIJUNA HEKTARA

Da se bilo koja činjenica ili situacija može tumačiti i zlonamjerno, pokazuju zadnji napisi u tisku. Ne poričem da se u Hrvatskim šumama, kao i u svakom drugom velikom sustavu u državnom vlasništvu, tijekom godina "udomio" određeni broj ljudi koji svojim neradom, nekolegijalnim ponašanjem i pribavljenim privilegijama, nanose štetu i struci i tvrtki. Taj problem bit će riješen, dijelom prije, a potpuno u procesu restrukturiranja. No, nazvati cijelu šumarsku struku i sve radnike Hrvatskih šuma "parazitima", u najmanju je ruku neumjesno i uvredljivo. Većina ljudi u Hrvatskim šumama, uključujući i prozване savjetnike, odgovorno obavlja svoj posao poštujući pravila struke. Od ukupnog broja radnika, 5.888 radi na terenu - u direktnoj proizvodnji: sjekači, šumski radnici, traktoristi, poslovođe, čuvari šuma, revirnici i upravitelji šumarija. Isto tako, većina odjela i službi bavi se šumarskim poslom – propisivanjem, planiranjem, izvještavanjem i analizom. Normalno je da tako velika tvrtka mora imati i određeni broj ekonomista, pravnika i informatičara koji rade na poslovima sukladnima njihovoj struci i sposobnostima. Ne zaboravimo da su Hrvatske šume terenska tvrtka koja gospodari šumom i šumskim zemljištem na ukupnoj površini od preko 2 milijuna hektara te da su za normalno odvijanje posla potrebni i automobili. Vozni park od 1500 vozila zvuči impozantno, no, od toga broja 766 su kombiji i kombibusevi, kojima se radnici prevoze na posao i s posla te još 340 terenskih vozila (Lade Nive i Pande 4X4). Zaposlenici Hrvatskih šuma svakodnevno putuju na posao u šumu, najčešće u krajeve u kojima nema organiziranoga javnoga prijevoza, pri čemu vozilo, sukladno Pravilniku o zaštiti na radu, cijelo vrijeme mora biti na radilištu zbog mogućih povreda na radu.

INFORMATIČKI SUSTAV U SLUŽBI POTRAJNOG GOSPODARENJA

U šumarstvu ste od 1980. godine, a od informatizacije Hrvatskih šuma na poslovima ste programiranja i organiziranja obrade podataka, zatim, na poslovima analize te projektiranja informacijskih sustava i programiranja. Vaš magistarski rad iz područja upravljanja poslovnim procesima kruna je Vašega dotadašnjeg rada i iskustva. Kako iz "informatičarskoga" rakursa izgleda razvitak Hrvatskih šuma u proteklom razdoblju?

Uključena sam u informatizaciju šumarstva od samih početaka 1986. godine u okviru tadašnjeg ŠG Mojica Birte koje je, sukladno tadašnjoj tehnologiji, razvoj softwarea i obradu podataka radilo na centralnom (mainframe) računalu. Nakon osnivanja Hrvatskih šuma, zbog teritorijalne su rasprostranjenosti bila prikladnija osobna i terenska računala tako da Hrvatske šume danas imaju 60 servera i 2860 računala povezanih u privatnu mrežu te 900 terenskih računala pomoću kojih se primanje i otprema drvne mase obavlja direktno u šumi. Aplikacije koje prate ključne poslovne procese napravili su programeri Hrvatskih šuma, kao i intranet portal na kojemu se nalaze izvještaji za potporu poslovanju. Za djelatnost uređivanja šuma te pripremu i kontrolu izvođenja radova biološke obnove šuma, neprocjenjiva je važnost GIS tehnologije (geografsko informacijski sustav op. a.). Zbog stalnih promjena poslovnoga okruženja i poslovnih pravila, razvoj informacijskoga sustava je beskrajan posao, no, najveći utjecaj tu ima brza izmjena informatičke tehnologije koja stalno traži velika ulaganja u informatičke resurse. Usuđujem se reći da su informatičari do sada uspijevali pratiti potrebe menadžmenta i korisnika te da će, koristeći stečena znanja i iskustvo u kombinaciji s novim tehnologijama, tako nastaviti i dalje.

Otkako je 1769. godine donijet Zakon o šumama, sa šumama se gospodari na stručan, odgovoran i znanstveno utemeljen način, a izraz POTRAJNO GOSPODARENJE postao je conditio sine qua non gospodarenja šumama, ali i svojevrsni šumarski etički credo.

Godišnje se u šumama kojima gospodare Hrvatske šume d.o.o. iskoristi oko 70% prirasta drvne mase, čime se osigurava budućnost održivog, odnosno, POTRAJNOGA GOSPODARENJA putem povećanja ukupne drvne zalihe i njene kvalitetne strukture. Smatram da je izuzetno

važno i više puta naglasiti kako hrvatski šumari sijeku manje drvne mase nego što svake godine prirasta, tako da se možemo pohvaliti stalnim povećanjem drvne zalihe. Etat, odnosno sječiva drvna masa označava količinu drvne mase koju je dopušteno iskorištavati u gospodarske svrhe. Etat se planira u desetogodišnjim vremenskim periodima, i rezultat je višegodišnjeg promatranja svih ekoloških i ekonomskih aspekata. Baš zbog takvog načina gospodarenja Hrvatska ima šume s kojima se može podičiti i na kojima joj zavide mnogi europski i svjetski šumari, tim više što se njima gospodari na prirodi blizak način. U Hrvatskoj nije dopuštena čista sječa, već se šume obnavljaju prirodnom obnovom čime se povećava i njihova kvaliteta, a ne samo kvantiteta.

KROZ RABATNU POLITIKU STIMULIRATI IZVOZNIKE NAMJEŠATAJA

Hrvatske šume posluju na načelima i kriterijima koji su im posredstvom engleske tvrtke Soil Association Certification Ltd., Woodmark Programme, priskrbili certifikat međunarodnoga Vijeća za nadzor šuma (The Forest Stewardship Council - FSC), čije je sjedište od veljače 1994. bilo u meksičkoj Oaxaci, a od 2003. u Bonnu.

JESTE LI ZNALI

- Da bi se količina CO₂ u Zemljinj atmosferi zadržala na sadašnjem razini.
- potrebno je smanjiti emisiju CO₂ za više od 40%.
- Tijekom jednog dana, jedan hektar šume veće čak oko 900 kg ugljikovog dioksida, a u isto vrijeme oslobađa oko 600 kg kisika. U prosjeku jedno drvo u procesu rasta krenuši 1 t CO₂ po m³ a istodobno ispušta 0,7 t kisika u atmosferu.
- Većim korištenjem drva umjesto energetski intenzivnih materijala poput čelika, betona ili plastike, društvo može značajno smanjiti svoje odnamlanje na fosilna goriva i posljedice poput globalnog zatopljenja i staničnih glj-nova te tako dugoročno smanjiti zagađenje Zemlje.
- U procesu proizvodnje drvneju proizvoda manje se zagađuje okoliš nego u procesu proizvodnje proizvoda od drugih umjetnih materijala. Drveni proizvodi štede energiju i malom ugrađuju jer imaju odlična termo-izolacijska svojstva.
- Više korištenja drva smanjilo bi emisiju CO₂. Smanjenje na 150 mil. tona godišnje u EU, u vrijednost bi osušilo značilo ušteda oko 1,8 mlrd. eura godišnje.
- Svo meko i tvrdo drvo, palete, kutije, pakiranja predmeta, unski kartoni i OSB.
- ploče, lperploče, laminati, MDF ploče i lesniti pogodni su za recikliranje!
- Svo FSC, certificirano drvo nosi FSC logotip što znači da je proizvod nastao od sirovine koja dolazi iz šume kojom se gospodari na održiv način.
- Prilikom sagorjevanja, drvo otpušta onoliko CO₂ koliko ga je primilo iz atmosfere prilikom rasta, zbog čega ne zagađuje dodatno okoliš.
- Svak drveni proizvod može se po istu roku trajanja reciklirati te postati dobrotom izvorom energije. Procjenjuje se da se u Europi godišnje potroši oko 160 mil. tona drva, a reciklira se oko 15 mil. tona. Očekuje se da će ta količina porasti primjenom zakona prema kojemu će se otpadno drvo morati obavezno odlagati na za to predviđene deponije.
- Drvo, kao prirodno obnovljivi materijal, posjeduje izvanredne oblikovne karakteristike i ono omogućuje da se pri dizajniranju proizvoda razmišlja na održivi način zaštite okoliša i mogućnosti recikliranja, reproduciranja, recikliranja i recikliranja.

Hrvatske šume d.o.o. su od 2002. godine nositelji FSC certifikata za gospodarenje šumama. Nedavno je certifikat obnovljen, što znači da nismo nimalo odstupili od strogih principa gospodarenja šumama. FSC certifikacija znači da se sa šumom gospodari prema strogim ekološkim, socijalnim i ekonomskim standardima. FSC certifikat predstavlja veliku čast i međunarodno priznanje načinu gospodarenja šumama unutar Hrvatskih šuma d.o.o. koje se odvija u skladu sa strogim kriterijima. Time je hrvatska šumarska struka, koja već generacijama na odgovoran način gospodari izuzetno značajnim nacionalnim resursom, dobila veliko priznanje. FSC certifikat umnogome pomaže i hrvatskoj drvnoj industriji, koja većinu sirovine nabavlja baš od Hrvatskih šuma d.o.o. a preradom te sirovine dobivaju proizvod koji je konkurentniji u odnosu na ostale, necertificirane proizvode, pogotovo na zapadnim tržištima.

Uobičajeno je mišljenje kako drvna industrija (u dijelu koji se odnosi na proizvodnju namještaja) u pravilu sedmerostruko povećava vrijednost drvenih trupaca, o čemu je i ministar Gordan Maras nedavno u Bjelovaru rekao kako " drvna industrija... nije iskoristila sve svoje vrijednosti" i kako se politika "izvozimo trupce - uvozimo namještaj" mora promijeniti.

Hrvatske šume su itekako svjesne situacije u poslovnom okruženju i osjetljivosti ovog pitanja. U tom smo smislu, pred mjesec dana, s predstavnicima drvne industije pokrenuli pregovore oko nekoliko vrlo važnih pitanja od obostranoga interesa: cijene drvnih sortimenata, rabatne politike i višegodišnjih ugovora. Upravo kroz rabatnu politiku koja bi stimulirala proizvodnju finalnih proizvoda s višestrukom dodanom vrijednošću vidimo rješenje problema naših proizvođača i izvoznika namještaja.

U siječnju 2004. Hrvatske šume osnovale su Nadzornu stanicu kao novu službu za nadzor ekološke proizvodnje žitarica, lavande, voća, ljekovitoga bilja, ovaca, koza i pčela, samonikloga bilja i šumskih plodova. Hrvatski eko proizvođači po prvi su se put predstavili Europi i svijetu 2009. na BioFachu u Nürnbergu, najvećem sajmu certificiranih ekoloških proizvoda. Činjenica je kako naše šume imaju itekakav potencijal ekoloških proizvoda.

Hrvatska je 2011. imala 2 % ili 32 000 ha površina pod nekim vidom ekološke proizvodnje. Za primjer, Austrija ima 20% površina pod ekološkom proizvodnjom. U iskazanom postotku (2%) uključene su i šume sa svojim nedrvnim proizvodima (najviše samoniklim biljem) i pčelinjim pašama. Akcijskim planom Vlade predviđeno je da 2016. godine Hrvatska ima 8% površina u ekološkoj proizvodnji, što je bez udjela šuma nemoguće ostvariti. Tu vidimo veliki potencijal za razvoj i proširivanje djelatnosti.

PROMOCIJA DRVETA KAO PLEMENITOG UMJETNIČKOG MATERIJALA

U proteklih petnaestak godina malo tko je u Hrvatskoj pridonio širenju fonda kulturnih sadržaja kao bjelovarski ogranak Hrvatskoga šumarskoga društva, odnosno, Hrvatske šume. Naime, umjetničke manifestacije Bjelovarski salon fotografije s međunarodnim sudjelovanjem "Šuma okom šumara" i Galerija drvenih skulptura na otvorenome "Svijetle pruge" bilježe ove godine svoje respektabilne obljetnice: žirirana izložba

fotografija svoju petnaestu obljetnicu, a kiparska radionica terenske nastave Akademije likovnih umjetnosti svoju desetu obljetnicu.

ZAŠTO KORISTITI DRVO?

- DRVO JE ODRŽIVI RESURS (godinji prirast štapa prelazi godišnju upotrebu)
- DRVO ŠTEDI ENERGIJU (proizvodi iz drva traže manje energije za proizvodnju nego ostale sirovine)
- DRVO JE VATROOPORNO (u slučaju požara drvo ne opasno smetene plinove, a u dodiru s vatrom na površini se stvara zaštitni sloj koji umatira prostor i štiti drvo od požara)
- DRVO SMANJUJE ZAGADJENJE ATMOSFERE (šume i drva proizvode pomoć u smanjenju emisije CO₂: 1 m³ drva uporište u graditeljstvu može reducirati emisiju CO₂ u fosilnih goriva u količinu do 1,1 tone)
- DRVO JE EKOLOŠKI MATERIJAL (proizvodi, čiji je vijek trajanja istakao, mogu se ponovno upotrebiti ako se recikliraju, ili mogu biti i vrijedan izvor energije)
- DRVO IMA VELIKI RASPON U PRIMJENI (od drva se grade kuće, proizvode presovi, vrata i podne obloge, namještaj, ograde, gotovo da ne postoji proizvod koji se ne može napraviti od drva)
- DRVO IMA ANTIALERGIJSKA SVOJSTVA (ne sadrži mikročestice prašine i drugih alergena što je vrlo važno s obzirom na veliki broj ljudi koji pate od raznih oblika alergija)

Ove godine krajem svibnja završena je deseta, jubilara, kiparska radionica Svijetle pruge u kojoj Hrvatske šume sudjeluju kao ravnopravni partner s Akademijom likovnih umjetnosti, Bjelovarsko–bilogorskom županijom te općinom Veliko Trojstvo. Hrvatske šume prepoznale su ovaj projekt te su značajnim sredstvima i logistikom dale podršku u želji promocije drveta ne samo kao industrijske, građevinske i energetske sirovine, već i kao plemenitog umjetničkog materijala. Osim toga, naše poduzeće je prepoznalo priliku revitalizacije cijeloga kraja uz pomoć jedinstvenoga turističkoga sadržaja koji se nadograđuje svake godine. ALU planira uz pomoć Ministarstva turizma i Ministarstva kulture izdati monografiju "Svijetle pruge" te zajedno s europskim sveučilištima uključiti "Svijetle pruge" u europski kulturni prostor. I, dok "Šuma okom šumara" prezentira šumarsku kulturu u svijetu, "Svijetle pruge" imaju svrhu dovesti turiste u Hrvatsku kako bi se uvjerili u šumarsku kulturu na licu mjesta - tamo gdje nastaje. Smatram da smo na dobrom putu i da će umjetnine postavljene na općinskim javnim prostorima probuditi maštu posjetiteljima o tome što se krije u šumi.

Uz kulturu gospodarenja životno bitnom resursu, Hrvatske šume već desetljećima svojim brojnim kampanjama i akcijama šire kulturu življenja SA ŠUMOM. Osobno mi je, još uvijek, u živom sjećanju iznimno dobro osmišljena i provedena kampanja "Drvo je prvo" (2007.-2010.).

S kampanjom "Drvo je prvo" nastavlja se i dalje. Ovih dana trebao bi biti potpisan novi jednogodišnji ugovor u kojemu bi, kao i do sada, nositelji bili Ministarstvo poljoprivrede, Hrvatska gospodarska komora i Hrvatske šume.

Hrvatske šume sudjeluju i u drugim brojnim akcijama i kampanjama: Floraart, Ambianta, Bjelovarski sajam, Dani slavonske šume, Jesen u Lici i sl. Na svim tim akcijama Hrvatske šume imaju štandove gdje promoviraju svoje djelatnosti i drvo kao materijal budućnosti. Naše mišljenje je da će potražnja za drvom kao materijalom i energentom u budućnosti dodatno rasti. Hrvatska od prirodnih resursa nema rude, naftu ni velike količine prirodnoga plina, već ima vodu

i šume i naravno da će Hrvatske šume nastaviti raditi na promociji uporabe drveta na svim poljima.

VRLO BITNA KOMPONENTA KONTINENTALNOGA TURIZMA

Posebno mjesto među brojnim djelatnostima Hrvatskih šuma ima – turizam. Iako sam do sada posjetio tek nekoliko destinacija, bogata foto-galerija vašega portala me je iznimno ugodno iznenadila te se nadam da ćemo ovoj temi, nekom drugom prigodom, posvetiti više prostora. Naime, Hrvatske šume imaju vrlo jake adute za ozbiljnu turističku utakmicu.

Hrvatske šume imaju brojne adute. Od turističkih destinacija treba svakako izdvojiti brojne lovačke kuće otvorenoga tipa kao što su Kunjevci pored Vinkovaca, Jankovac na Papuku, Muljava na Petrovoj Gori i sl. Pored njih, brojne su lovačke kuće, kao što je Babinac pored Bjelovara, poluotvorenoga tipa gdje se uz prethodnu najavu može uživati u tradicionalnim šumarskim specijalitetima. Uz lov imamo jedinstvenu ponudu u Hrvatskoj koja bi mogla biti vrlo bitna komponenta kontinentalnoga turizma. Kada bismo tu dodali i zaštićene prirodne objekte s kojima gospodare Hrvatske šume, poput kanjona Kamačnik pored Vrbovskog i Zeleni vir pored Skrada, mogli bismo reći kako Hrvatske šume imaju temelja za ozbiljno razmišljanje o turizmu. U sklopu IPA programa predpristupnih fondova EU, radimo na obnovi arboretuma Lisičine pored Voćina koji će biti značajna edukativno-turistička točka Virovitičko podravske županije. Naravno, tu su i sporedni šumski proizvodi poput vode, šumskih plodova, ljekovitoga bilja i sl. koji mogu dodatno obogatiti ponudu.

